

Tacciana Alaszkiewicz

DOI: 10.15290/bb.2018.10.08

Grodzieński Państwowy Uniwersytet

im. Janki Kupały

<https://orcid.org/0000-0001-6025-7340>

**Надзея Артымовіч і Алесь Разанаў:
жанрава-паэтычная прырода творчага дыялогу**

Мастацкая свядомасць Алеся Разанава, паэта-інтэлектуала, неардынарная, шматзначная, “складаная”, да канца непрачытаная, найболей раскрываецца, разгадваецца ці распазнаецца праз прызму яго твораў, але не толькі і не столькі, часам, праз паэтычныя мастацкія творы, колькі праз эсэістычныя і публіцыстычныя, праз *маргіналіі-прачытанні* іншых твораў і твораў.

Паэзія Надзеі Артымовіч, асобы з іменем, што любіць невядомасць, сталася для Алеся Разанава той глыбінёй, *якая здаецца празрыстай, але і дно відаць...калі паглыбляешся – дно глыбее і падарожжа доўжыцца*¹. Яе паэзія ўражвае паэта найперш сэнсам *самой існасці, людскай, чалавечай*. Менавіта таму Алесь Разанаў адгукнуўся на творчасць паэткі з Бельска, прысвяціўшы ёй два эсэ “Выспа Надзеі Артымовіч”, “Имя, любящее неизвестность”, а кніга “Дзверы”, што выйшла ў суаўтарстве з ёю, засведчыла аб духоўнай, інтэлектуальнай роднасці твораў.

Алесь Разанаў – паэт, творца-даследчык, асоба эклектычная, самаісная, для якога найвышэйшай узнагародай з’яўляецца сам твор. Ён адгукаецца найперш на тых творы, якія прымушаюць адгукнуцца, якія, па словах паэта, спраўджаюць сапраўднасць, клічуць у размову. На старонках кнігі “Невядомая велічыня” змешчаны эсэ, нататкі,

---

¹ В. Лаеўская, *Надзеі Артымовіч – 70*, [online], <https://www.racyja.com/kultura/nadzei-artymovich-70/>, [доступ: 09.07.2018]

гутаркі, згадкі Алеся Разанава, якія найлепшым чынам дапамагаюць прасвятліць загадкавую, таямнічую паэзію Алеся Разанава. Сярод такіх твораў можна назваць верш Янкі Купалы “Мужык”, верш Алеся Письмянкова “Мой сад у снезе па калена”, верш Міхася Стральцова “Пад шоргат кропель дажджавых”. Часам ён адгукаецца на цэлыя кнігі, ствараючы “бліц-водгукі”. Напрыклад, такога кшталту водгук ён напісаў на кнігу Валянціна Акудовіча “Мяне няма”. Альбо піша эсэ, нататкі, артыкулы, цалкам прысвечаныя творчасці якога-небудзь паэта, вылучаючы і падкрэсліваючы той першазмест, які застаецца дарэшты недатлумачаным (“Загавораная вада” (пра асобу і творчасць Рыгора Барадуліна), “Скрыжаванне Францішка Багушэвіча”, “Жыта і васілёк. Слова пра Максіма Багдановіча” і іншыя).

Дыялог, у які ўступае А. Разанаў са сваімі суразмоўцамі, можа мець класічную форму гутаркі, а можа прасочвацца асобнымі матывамі і ідэйна-тэматычнай скіраванасцю, іншымі словамі выступаць у ролі той традыцыі, якой следуе аўтар сваім папярэднікам. Безумоўна, *пісаць так, як пісалі папярэднікі, ужо не атрымаецца: у рэчаіснасці іншыя хвалі. Але і пісаць так, як папярэднікі не пісалі, таксама не атрымаецца: кіты, на якіх трымаецца рэчаіснасць, застаюцца тымі ж*².

Аднак існуе і яшчэ адна форма дыялога, якую выкарыстоўвае А. Разанаў. Сваімі прачытаннямі твораў іншых аўтараў, паэт уводзіць іх у мастацкі кантэкст, тым самым і ствараючы поле для дыялогу, і адначасова яго пашыраючы. Такім чынам, *невьяўленыя і невымаўленыя, герметычныя вершы ў сабе становяцца выяўленымі, вымаўленымі*³ і адкрытымі. Такія прачытанні могуць мець форму эсэ або выступаць маргіналіямі-прачытаннямі поруч з арыгінальнымі творамі аўтара.

Так, апублікаваны ў 1994 годзе зборнік Надзеі Артымовіч у суаўтарстве з Алесем Разанавым “Дзверы”, якраз і ілюструе вышэй згаданую форму дыялога. Змешчаныя побач з вершамі Надзеі Артымовіч творы Алеся Разанава ў прадмове да кнігі, укладальнікам якой з’яўляецца Ян Чыквін, пазначаны як *маргіналіі паэта Алеся Разанава*⁴. *Маргіналіі (ад лац. *marginis* = край) {ад нататак на палях}...тэксты, вынесеныя на палі кніжнай старонкі*⁵. І. Скарапа-

² А. Разанаў, *Шэсць урокаў паэзіі ад Алеся Разанава*, [у:] *Невядомая велічыня*, Мінск 2017, с. 179.

³ А. Разанаў, *Зацёмкі з зімовага саду*, [у:] *Невядомая велічыня*, с. 204.

⁴ Н. Артымовіч, А. Разанаў, *Дзверы: Тэкст і кантэкст*, Беласток 1994, с. 5. Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

⁵ Ю. Боров, *Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов*, Москва 2003, с. 231.

нава ў артыкуле “Маргіналія як адзін з арганізуючых кампанентаў у постмадэрнісцкім тэксце” даводзіць, што з часам розныя віды маргіналій пранікаюць у творы мастацкай літаратуры ў якасці састаўнога формаарганізуючага кампанента тэксту і радыкальным чынам трансфармуюць яго характар у постмадэрнізме, дзе маргіналія можа выступаць раўнапраўнай часткай тэксту, з якім суадносіцца новае жанравае ўтварэнне⁶. Апраўдана ці не заяўляць пра маргінальны характар твораў А. Разанава?

Маргіналія – адна з праяў постмадэрнісцкага пісьма. Аднак, як не раз ужо адзначалася даследчыкамі (Лявонавай Е., Кісліцынай Г.), творчасць паэта Алеся Разанава не звязваецца з постмадэрнізмам. У той жа час той факт, што прыхільнікі згаданага кірунку *схільны да разгорнутых аўтакаментарыяў, самарэфлексій*⁷ пэўным чынам лучыць беларускага аўтара з постмадэрнізмам. Наяўнасць у яго творчасці так званых “Нататкаў на дубовых лістках” (публікаваліся ў зборніку літаратурна-крытычных артыкулаў “Вобраз-83”), большая частка якіх пазней увайшла ў зборнік “Паляванне ў райскай даліне” пад назвай “зномы” (‘зно’ – мысліцельная рэчаіснасць), сведчыць, што аўтар – адначасова паэт і даследчык, якія не проста ўжываюцца ў ім, а, як слухна заўважаў М. Ярош, *спаборнічаючы, “дапамагаюць” адзін аднаму*. Такая самарэалізацыя яшчэ не гаворыць пра прыналежнасць да постмадэрнізму. Гісторыя мае не адзін прыклад, калі творцы беларускія (М. Багдановіч, Я. Купала, М. Гарэцкі і іншыя), а таксама замежныя надавалі ўвагу не толькі сваёй *мастацкай творчасці, але і яе філасофска-эстэтычнаму асэнсаванню*⁸. Справа, насамрэч, яшчэ ў тым, што эсэістычнае мысленне стала *ўніверсальнай прыкметай мастацкай свядомасці пісьменнікаў XX стагоддзя*⁹.

Кожныя дзве суседнія старонкі кнігі – самастойныя адзінкі. На адной змешчаны вершы Надзеі Артымовіч, якія можна расцэнваць як першакрыніцы, на другой – творы А. Разанава, што ўяўляюць сабой вольны каментар да прачытанага. Яны ўдакладняюць *тапаграфію вершаў*, актывізуюць *сэнсы, што тояцца ў іх, даволі герметыч-*

⁶ И. Скоропанова, *Маргиналия как жанрообразующий компонент в постмодернистском тексте*, [в:] *Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе. Проблемы теоретической и исторической поэтики*, Гродно 2005, с. 98.

⁷ Е. Лявонава, *Беларуская літаратура XX стагоддзя і еўрапейскі літаратурны вопыт*, Мінск 2002, с. 122.

⁸ Тамсама.

⁹ Г. Кісліцына, *Алесь Разанаў: Праблема мастацкай свядомасці*, Мінск 1997, с. 130.

най, прасторы, яны ўводзяць вершы [Надзеі Артымовіч – Т.А.] ў кантэкст (5). Разанаўскія “маргінальныя прачытанні” не рэканструюць і не дэканструюць вершы Надзеі Артымовіч. А. Разанаў не паўтарае, не імітуе. Яго творы выступаюць узорам таго, наколькі складанай, глыбока інтэлектуальнай, згерметызаванай можа часам выступаць мастацкая прастора твора і, адпаведна, якім тыпам мыслення, светаадчуваннем павінен валодаць суаўтар (перакладчык, чытач, у нашым выпадку – паэт), каб адчуць яго рэха. Самае галоўнае, на думку Алеся Разанава, ... *ці адкрыецца ён [твор – Т.А.] чытачу, ці захоча прапусціць праз сваю “зону”*¹⁰ (назва зборніка ў гэтым плане сімвалічная. Маргіналіі Алеся Разанава – спроба ўвайсці, хаця б прыадчыніўшы дзверы, у *непрачытаныя, неасвоеныя, незразуметыя “вершы ў сабе”* (13) Надзеі Артымовіч). Творца быццам прапаноўвае чытачу ўзор, мастацкую парадыгму магчымага прачытання і яго ўласных мастацкіх тэкстаў, найперш квантэмаў. Менавіта такое разуменне паэтычнай рэчаіснасці, такога падыходу да “ўцялеснення” ў жывое дыханне не свайго слова, але вельмі блізкага, дэманструюць нам “нататкі на палях” кнігі “Дзверы” А. Разанава.

Як узніклі гэтыя творы Алеся Разанава? Якая ў іх матывацыя? Адказ на гэтае пытанне даў сам Разанаў у адным са сваіх эсэ: *матывацыя творчасці ў ёй самой. Яе можна назваць самаматывацыяй*¹¹ ...твор ведае метамамету, калі той, хто ў ёй удзельнічае (ці далучаецца да яе), змяняючы сябе, змяняе рэчаіснасць. Кранаю, слухаю, гляджу... – гаворка ідзе пра самаматывацыю¹².

Алеся Разанаў спрычыніўся да творчасці Надзеі Артымовіч яшчэ і таму, што хацеў прадэманстраваць усю складанасць яе паэзіі. *Вытлумачваючы яе вершы, Алеся Разанаў робіць іх яшчэ больш складанымі. Дакладней, складаны не сам верш, а тая з’ява, з якой верш мае справу*¹³. У такім выпадку можна чакаць ад аўтара маргіналій пастаяннага працягу-вытлумачэння. Разанаў выступае адначасова і чытачом, і сутворцам. І такое паяднанне дае яму магчымасць, вытлумачваючы, выяўляць.

Прапускаючы праз прызму свайго светабачання творы Артымовіч, Разанаў засвойвае іх эстэтычную праграму, рэфлексуючы над ёй і выяўляючы ў яе кантэксце тое вонкавае, якое становіцца глыбока

¹⁰ А. Разанаў, *Таямніцай свеціць слова*, [у:] А. Разанаў, *Невядомая велічыня*, с. 4.

¹¹ А. Разанаў, *Шэсць...*, с. 181.

¹² Тамсама, с. 182.

¹³ А. Разанаў, *Зацемкі з тэлефоннай будкі*, [у:] *Невядомая велічыня*, с. 246.

ўнутраным. Яшчэ калісьці А. Разанаў заўважыў, што: *Верш закручваецца, як стужка Мёбіўса: што ў ім унутранае, // а што вонкавае, што форма, а што змест? Усякае размежаванне // спрашчае, усякі падзел разбурае жывую вібрацыю сэнсу, якая // ўзнікае дзякуючы гэтаму суднясенню: верш набывае мову праз яе*¹⁴.

Трэба адзначыць, што А. Разанаў вельмі ўважлівы, ён не можа наталіцца простым прачытаннем, таму што яго філасофія, паэтычная манера прасвечваюць кожную літару, кожнае слова, кожную думку, якая афармляецца ў мастацкую форму. Невялікі аб'ём, канкрэтная тэма і падкрэсленая суб'ектыўная трактоўка, свабодная кампазіцыя, ... арыентацыя на размоўную мову – усё гэта прыпадабняе “маргіналіі-прачытанні” аўтара, з аднаго боку, да жанру эсэ, з другога – да філасофскіх зномаў. Аднак пытанне аб прыродзе такога тыпу мастацкай творчасці ўсё ж застаецца адкрытым.

У сваіх “нататках” Алесь Разанаў вядзе дыялог з Надзеяй Артымовіч і, па сутнасці, выступае медыумам паміж яе вершаванай прасторай і чытачом. Для яго яе творы – не мэта, не матэрыял, з якога можна што-небудзь зрабіць, а самадастатковая рэальнасць: адбываецца жывы працэс сутворчасці. Даючы каментар розным жыццёвым праявам, з'явам, рэаліям, агучаным у вершах Надзеі Артымовіч, Алесь Разанаў стварае сваю ўласную **хранатопную карціну мастацкай свядомасці**: ствараецца ўражанне, што менавіта зараз і тут узнікае ў творцы такое своеасаблівае бачанне ўнутранага падтэксту твора, якое можа ўяўляць сабой, па-першае, **лагічны адказ-працяг**. У такім разе верш і “маргіналія-прачытанне” яскрава акрэсліваюцца ў дыялагічную пару. Напрыклад, “Мой родны горад маленькі” заканчваецца фразай: *Дрэва без караня // усыхае // чалавек без паветра // памірае* (8). Разанаў падхоплівае і працягвае: *Чалавек памірае не таму, што становіцца старым, а наадварот: ён становіцца старым, таму што памірае. Яго “сардэчнай”, “корневай”, сутнасці, яго боскаму пачатку не хапае ў гэтым свеце спажытку, не хапае паветра* (9). Больш за тое, А. Разанаў не проста адгукаецца на сэнс верша, але і “дапрацоўвае” яго, ідзе далей за аўтара першакрыніцы. *Мой горад маленькі, ... малы ... твае вузкія вуліцы* (9), – такім прадстаўляе нам Бельск яго жыхарка. Аднак Алесь Разанаў бачыць з'яву шматмерна, усеабдымна: *Калі глядзець на яго [Бельск – Т.А.] знадворку, ён малы і “малекулярны”, нібы дажджавая кропля, але для таго, хто ўнутры*

¹⁴ А. Разанаў, *Паляванне ў райскай даліне*, Мінск 1995, с. 198.

яго, ён ужо неабсяжны (9). Амаль тое ж у вершы “Я не пярэчу”. Аднак тут, у адрозненне ад вышэйзгаданага “Мой горад маленькі”, аўтарская недагаворанасць, наўмысная ці не, фармальна выяўляецца праз шматкроп’е. Адпаведна далей ідзе яго разанаўскае напаўненне. Калі ў папярэднім прыкладзе адказу можна было б і не чакаць, патрэба ў ім завуаліравана, то тут яна выразна падкрэслена: *Не бачыў ты // с л я з ы ...* (20). Шматкроп’е запаўняецца глыбокім разанаўскім роздумам: *Асаблівасць слязы ў тым, што яе нельга ўбачыць: калі яна чужая – яна кропля вільгаці, калі свая – скажэнне, якое размывае абрысы акрэсленага свету...* (21). Убачыць у дробязі, у ледзь улоўным абсалютна новы стан – яна [сляза – Т.Ц.] ... – *віртуальная сфера новага зроку* (20) – гэта так па-разанаўску. Да ліку такіх твораў можна аднесці “Мы пойдзем ...”, “Распалю касцёр”.

Акрамя лагічнага адказу-працягу маргіналіі могуць уяўляць сабой **аўтакаментарыі**, у якіх аўтар з першых радкоў гаворыць аб чым верш ці дае яму ацэнку: *У вершы дзейніца...* (47), *Сітуацыі, што акрэсліліся ў вершы...* (57), *Рэдкі ў паэтэсы колер – жоўты* (51), *Верш прыгожы і цэласны, як вынік* (59). Аўтар адкрыта дэманструе ў іх сваю інтэрпрэтарскую пазіцыю. Так, напрыклад, А. Разанаў параўноўвае верш “ікона...” са зместам, укладзеным у яго: *Здаецца, ён не пісаўся, а праявіўся, як праяўляецца раніцай горад. Усё ў ім ураўнаважана і згарманізавана: завяршэнне перагукваецца з пачаткам, аскетычная цвёрдасць каменя і суровая акрэсленасць крыжа атульваюцца і змякчаюцца блакітным туманам, позняя лістападаўская восень супадае з ранняй, таксама лістападаўскай, зімой* (59). А годам пазней гэтая думка аформіцца ў разанаўскую філасофему: *Верш гаворыць пра тое н е ш т а, чым з’яўляецца ён сам*¹⁵ (Гэтая філасофема, ці знома публікавалася яшчэ раней у зборніку літаратурна-крытычных артыкулаў “Вобраз-83”. Статус яе быў акрэслены аўтарам як нататка).

У кнізе прысутнічаюць вершы, невялікія па аб’ёме, а па асабістым значэнні аўтара *кароткія*, у якіх Надзея Артымовіч *нічога не гаворыць*. Аднак “маўчанне” ў іх – *гэта тое ж слова, але са знакам мінус, ... яго адсутнасць*¹⁶ у маргіналіях А. Разанава ператвараецца ў прысутнасць. Алесь Разанаў як бы ўпіваецца ў самую сутнасць верша, ён спасцігае рэчаіснасць услед за Надзеяй Артымовіч інакш, чым гэта

¹⁵ А. Разанаў, *Паляванне ў райскай даліне*, Мінск 1995, с. 214.

¹⁶ Тамсама, с. 189.

робіцца сёння класічнай паэзіяй. Ён узнімае з глыбінь вершаў Надзеі Артымовіч тое невымоўнае і робіць яго вымаўленым, адчутым. Верш “у Бельску старая музыка...” складаецца з чатырох радкоў, у кожным – намаляваны асобныя вобразы: старая музыка, лета, забытая царква, першае слова малітвы. Алесь Разанаў у сваім “мастацкім каментары” найперш запаўняе верш Надзеі Артымовіч *словамі са знакам плюс*, а па-другое, сутыкае вобразы разам, адкрываючы лагічныя сувязі паміж імі. “Першае слова малітвы” – кумулятыўнае ядро ўсяго верша – яго фармальнай і ўнутранай арганізацыі:

Першае слова малітвы – гэта таксама музыка, але
 музыка, якая не прыналежыць часу;
 гэта таксама царква, але царква, якая не прынале-
 жыць месцу;
 гэта таксама лета, але – якое ніколі не мінае (63).

Светаадчуванне Надзеі Артымовіч блізкае разанаўскаму. Часам агульны пафас яе твораў трывожны, надрыўны (*вокны ў гэтым доме хварэюць* (16), *блудзім у сваіх ціхіх калідорах // смерцяносных* (26), *цягнікі закрываўленыя* (14), *гарбатая бяроза* (24). І, як заўважыць Алесь Разанаў, *на жаль, квінтэсэнцыяй гэтага жыцця выступае “самотная іржа”* (25).

Вобразныя дамінанты, што чырвонай стужкай праходзяць праз яе творы – малітва, ікона, цень, маўчанне, неба – намацваюць каардынацыю яе знаходжання ў гэтым свеце, такога спосабу ўспрыняцця рэчаіснасці.

Усё вышэйсказанае дазваляе зрабіць наступныя высновы:

Па-першае, дыялог, які ўзнікае паміж А. Разанавым і Н. Артымовіч, магчымы, найперш, дзякуючы самой жанрава-паэтычнай прыродзе твораў паэтыкі. Вершы Н. Артымовіч, набліжаныя да жанру версэта, з ушчыльненай паэтыкай, утрымліваюць у сабе магчымасць да “раскадзіроўкі”.

Па-другое, маргіналіі Алесь Разанава – яшчэ адна з праяў шматмернасці разанаўскага стылю, касмічнасці яго паэзіі. З’яўляючыся хранатопнай карцінай мастацкай свядомасці паэта, яны выступаюць у дзвюх асноўных формах – “аўтакаментар” і “лагічны адказ-працяг”.

Па-трэцяе, абраная форма прачытання Алесем Разанавым вершаў Надзеі Артымовіч – своеасаблівы спосаб мастацкай камунікацыі, дыялога поруч з існуючымі – перакладам і білінгвістычным дыскурсам.

Чацвёртае, маргіналіі даюць магчымасць глыбей спасцігнуць аўтарскае светаадчуванне, а побач з вершаказамі, у якіх аб’ектам аўтар-

скай увагі становіцца гучанне слоў на розных славянскіх і неславянскіх мовах, кнігамі-білінгвамі, перакладамі і “перастварэннямі” падводзяць да высновы аб плюралістычным характары мыслення паэта.

Пятае, аналітычны дыскурс “нататак на палях” – своеасаблівая апрабацыя вершаў Надзеі Артымовіч. “Дзверы” – метафарычны вобраз. Мяжа паміж дзвюма прасторамі, пераадолець якую падуладна не кожнаму, бо ... *той, хто ўваходзіць у дзверы, уваходзіць у новае становішча, у новую веру*¹⁷. Аднак Алесць Разанаў змог намацаць і выявіць неасветленыя, часта неспадзяваныя сувязі з гэтай *новай верай: Верш ... у ім маўчанне ўсё больш становіцца сваім* (61).

L I T E R A T U R A

- Artymovič Nadzeâ, Razanaŭ Ales', *Dzvery: Tèkst i kantèkst*, Belastok 1994 [Артымовіч Надзея, Разанаў Алесць, *Дзверы: Тэкст і кантэкст*, Беласток 1994].
- Borev Ū.B., *Èstetika. Teoriâ literatury: Ènciklopedičeskij slovar' terminov*, Moskva 2003 [Борев Ю.Б., *Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов*, Москва 2003].
- Kislicyna G.M., *Ales' Razanaŭ: Prablema mastackaj svâdomasci*, Minsk 1997 [Кісліцына Г.М., *Алесць Разанаў: Праблема мастацкай свядомасці*, Мінск 1997].
- V. Laeŭskaâ, *Nadzei Artymovič – 70*, [online], <https://www.racyja.com/kultura/nadzei-artymovich-70/>, [dostup: 09.07.2018] [Ляеўская В., *Надзеі Артымовіч – 70*, [online], <https://www.racyja.com/kultura/nadzei-artymovich-70/>, [доступ: 09.07.2018].
- Lâvonava E.A., *Belaruskaâ litaratura XX stagoddzâ i eŭrapejskî litaraturny vopyt.: Dapatožnik dlâ studëntaŭ filal. fak.*, Minsk 2002 [Лявонава Е.А., *Беларуская літаратура XX стагоддзя і еўрапейскі літаратурны вопыт.: Дапаможнік для студэнтаў філал. фак.*, Мінск 2002].
- Razanaŭ A., *Nevâdomaâ veličynâ*, Minsk 2017 [Разанаў А., *Невядомая велічыня*, Мінск 2017].
- Razanaŭ A., *Palâvanne ŭ rajskaj daline*, Minsk 1995 [Разанаў А., *Паляванне ў райскай даліне*, Мінск 1995].
- Razanaŭ A., *U goradze valadaryc' Ragvalod*, Minsk 1992 [Разанаў А., *У горадзе валадарыць Рагвалод*, Мінск 1992].

¹⁷ А. Разанаў, *У горадзе валадарыць Рагвалод*, Мінск 1992, с. 143.

Skoropanova I.S., *Marginaliâ kak žanroobrazuûšij komponent v postmodernistskom tekste*, [u:] *Vzaimodejstvie literatur v mirovom literaturnom processe. Problemy teoretičeskoj i istoričeskoj poëtiki*, Grodno 2004 [Скоропанова И.С., *Маргиналия как жанрообразующий компонент в постмодернистском тексте*, [в:] *Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе. Проблемы теоретической и исторической поэтики*, Гродно 2005].

SUMMARY

ALES RAZANOV AND NADZEYA ARTYMOVICH:
GENRE AND POETIC NATURE OF CREATIVE DIALOGUE

In this article, the author explores the question of the nature of the genre-poetic dialogue, in which N. Artymovich and A. Razanov take part. The author believes that Ales Razanov invents his own chronotopic picture of artistic consciousness: it seems that it is here and now the poet has a special vision of the inner subtext of Artymovich's verses, which may be a logical response–continuation or auto-commentary to what has been read.

Ales Razanov's marginalia is an attempt to enter into N. Artymovich's unread and misunderstood poems. The poet offers a reader a pattern, artistic paradigm of possible interpretation of his own literary texts. Such an understanding of poetic reality and an approach to the embodiment of close but strange words show the "marginal notes" of A. Razanov's book *"Дзверы"*.

Key words: A. Razanov, N. Artymovich, marginalia, complexity, poem, artistic consciousness, chronotope, dialogue.

STRESZCZENIE

ALES RAZANOV I NADZIEJA ARTYMOVICZ:
GATUNKOWE I POETYCKIE CECHY DIALOGU ARTYSTYCZNEGO

W artykule autorka analizuje cechy gatunkowe i poetyckie dialogu między N. Artymowicz a A. Razanovem. Zdaniem autorki Ales Razanov opracowała swój indywidualny chronotyp świadomości artystycznej; wydaje się, że tu i teraz posiada poeta swoją wizję wewnętrznego subtekstu utworu N. Artymowicz, która może stanowić logiczną odpowiedź-kontynuację lub autokomentarz tego co zostało przeczytane.

Notatki na marginesie Alesia Razanova są próbą wejścia w nieprzeczytane, nieprzyswojone i niezrozumiane wiersze N. Artymowicz. Poeta proponuje wzór, artystyczny paradygmat, możliwą interpretację swoich tekstów. Takie rozumienie rzeczywistości poetyckiej, podejścia do ucieleśnienia obcego lecz bardzo bliskiego słowa prezentują notatki na marginesie w książce *"Дзверы"* A. Razanova.

Słowa kluczowe: A. Razanov, N. Artymovich, notatki na marginesie, złożoność, wiersz, świadomość artystyczna, chronotyp, dialog.